

Prva umetniška razstava v paviljonu R. Jakopiča: Slovenski umetniki.

Poroča Vladimir Levstik.

Slovenska umetnost; slovenski umetniki . . . Globok stud je v tej besedi. Nimamo je še dolgo časa v rabi, čeprav smo imeli umetnost, preden smo ji našli ime, preden smo zaznali — in to je grdobija! — da nam nudi dobro barvo za širokousti plakat lastne reklame pred seboj.

Pred dvajsetimi leti nismo vedeli o slikah, o kipih mnogo več, kakor da so „lepo narisane in mično pobarvane“, ali da so „kaj naravno posneti in mojstrsko iz mramorja izklesani“. Ljudem najširšega obzorja se je morda tudi že videlo častno in laskavo, da dobiva Šubic naročila v Parizu in kdovekod ter se na razvalinah helenske slave razgovarja s civiliziranim trgovcem Schliemannom o amforah in o trakulji. Simpatije celokupnosti pa so zadoščale slovenski umetnosti baš v častno smrt za plotom; in če je danes tu, če živi in rodi, ni zasluga narodova, marveč nje same, niti narodov greh, marveč njen lastni greh.

Slovenska umetnost si je sama zaklicala svoj „Sursum!“ In glejte, tisti hip je postalo rodoljubje babica, ki je pomagala nadebudnemu detetu iz gizdave matere v glad življenja, na beli dan, ter ga spremila k svečani kompromisni poroki z velikolepno vesoljnostjo narodove kulture. Da je bil zakon srečen, ne moremo reči brez pretiravanja. Imeli smo prvo in drugo umetniško razstavo; in že se je pričelo kazati, da prava upodablajoča umetnost teže vozi v istem jarmu z estetskimi nasladami široke mase takozvanega razumništva nego naprimer literatura. Nehala se je nadejati blagra od pretesnih stikov, osamosvojila se je, postala je tvrdka zase zunaj nesolidnega bazarja skupnih dik in vrlin, postala je — z eno besedo — tujka v domovini, kakor hitro je bilo njenih plodov kaj prida.

Narod se ni mnogo menil zanjo; in to ni lumparija, temveč nujnost: kako, prosim vas, naj se v večernih urah navdušujem z Beethovnom, ko nimam klavirja, niti ga ne znam igrati? Naša umetnost je šla med svet, priborila je sebi in — kajpada! — tudi narodu

par tehtnih komplimentov; Slovenija v péči je zardela veselja ter se revanširala s petorico, šestorico oficijelnih naročil. Geste požirajo denar, to je res, in naš ubogi narod težko žrtvuje; toda primoran, pour être comme il faut, drugi gospodi na ljubo, si naposled tudi organist nabavi cilinder. Samo da velja ob takšnih prilikah pomniti: odličnih talentov ne podpiraj, ti se vzbojujejo ali poginejo iz lastne moči; ti pomagaj ljubeznivi sredi in sorodni nižavi, da se napitata in preobjesta tvojega soka do smrti! Slik po oficijelnem naročilu nisem videl vseh, Bog bodi zahvaljen; ali spomenike sem moral videti, na spomenike se morem sklicevati... Javno mecenstvo je šlo še dalje: par let že drhtimo — takorekoč! — od hrepenenja po obljubljeni nam umetniški galeriji. Toda vesela gotovost, da bomo v tej galeriji občudovali — če sem prav informiran? — karikature velezaslužnih mož, ni tako dalekosežna kakor dejstvo, ki je zdaj pri nas občežnano, da imamo nekaj resničnih, krepkih, velezmožnih, — sit venia verbo! — odličnih umetnikov, „ki bi delali čast tudi drugim, večjim narodom“, a da z redkimi izjemami živ zlodej ne ve povedati, zakaj so ti ljudje odlični in velezmožni, pač pa se hlina vsa kompanija, ko na zunaj proti prepričanju pribija njih delo za dragulj narodove krone. Slovenski narod, vkolikor sploh opaža našo umetnost in jo zasleduje, sestoji iz umetnikov samih, iz študentov, iz blagorodnih pokroviteljic in iz žurnalje, ki vsake kvatre omenja umetniške dogodke po toliko in toliko vinarjev za tiskano vrsto. Da gospôde, ki diči svoj dom s presladkimi zmazki in z oljnimi portreti po fotografijah, ne vpoštevam, ni čudež božji. Summa summarum: umetniški interes naše javnosti se z njenim interesom do marsičesa drugega vred resumira v klasičnem zanemarjanju.

To je sedanji položaj; veljalo ga je omeniti, dasi je že nekaj časa isti, — ker hodi prizanesljivost s škarjami za vsako odkrito besedo.

* * *

Nihče se ni začudil, ko smo izvedeli, da se je moral šele izmed umetnikov samih najti človek, ki je postavil za svoj denar primeren hram za umetniške razstave; ta vest, dasi bi drugod bolj ali manj presenečala, je bila v razmerah slovenske umetnosti zgolj poslednja konsekvence in neizogibno potrebna, da pritira genljivi položaj ad absurdum.

Premislimo: domovina, kakršna je bila in je, res ni mogla in ne more dajati mladim, po ciljih umetnosti hrepenečim dušam ničesar razen prve slutnje o lepoti, predmeta za njih bodoča dela in — bridkega razočaranja. Šol, zgledov za tekmo plemenite častihlepnosti, in vsega, česar zahteva postanek umetnika, so si morali iskati v tujini. To romanje preko mej domače zemlje je napravilo iz njih v par letih kozmopolite, moderno misleče, zroče in stremeče ljudi; ko so se vrnili, so pač umeli podajati v svojih delih domači sujet, toda celotni aparat njih znanja in izražalnih sredstev je tvoril nekaj tujega, narodu neumevnega, nastalega zunaj njegovega skromnega omejenega razvoja, — rezultat iskanja umetniške Evrope v času, ko Slovenci niso dremali ne bolj, ne manj nego danes. Vrnili so so se domov, in dasi so delali pravo in pošteno umetnost — narodu, ki jih za sedaj še ne umeva, niso mogli dati ničesar: igrača, ki se z njo ne zna igrati, pušča otroka brezbriznega. In zdaj so tu; vrhu tega, da jim duševna osamljenost in neumevanje na eni, pomanjkanje velikega zasebnega kapitala in mecenstva, izvirajočega iz bolj razmnogoterjenih življenskih potreb, na drugi strani ne more baš sladiti gmotnega položaja, vrhu tega, da je Slovencem umetnik že od nekdanj tradicionalen tip dovršenega proletarca — se pokaže fakt, da je umetnik sezidal umetnosti hram . . .

Ne maram, da bi kdo podtikal mojim besedam napačen pomen ali patetsko pozo brezplodnega očitanja; ne namerjam hvaliti idealne požrtvovalnosti lastnika novega razstavišča, ker se mi vidi nepraktična, četudi uvažujem interes stvari: hotel bi le vprašati, če je po vsem tem opravičeno, da govori o svoji umetnosti narod, ki v nje prosep ni prispeval dolžnega obola, in da govori o „svoji“ umetnosti nemara prav po tistih poklicanih zastopnikih, ki niso storili za to umetnost ničesar? Pa tudi tega nerodovitnega vprašanja se ne bi dotikal, da ne sili tik za njim drugo na dan: Delo je storjeno, z namenom, da koristi stvari in celokupnosti — tej pač šele v daljni perspektivi, ker ji neposredno ne more. Kako je storjeno, in če je lepo, da je storjeno baš tako, je naposled vseeno. Toda — ali je koristno, ali narobe ne škodi namenu samemu, da stoji vsled omejenosti zasebnih sredstev manj udobno razstavišče, ki je poleg tega še navezано na skrajno neugodne ozire in pogoje?

Umetniški dom, sezidan in oskrbovan iz javnih sredstev, morabit še s prebitki vstopnin, ne bi bil primoran, da se smatra za podjetje. Namesto kvantitete bi živela zanj pred vsem kvaliteta posetov, a jury bi imela pri izbiranju umotvorov in neumotvorov lažje

in poštenejše delo, ker ji ne bi trebalo reflektirati na tisto publiko, ki hoče za svojo kronico celih galerij. Tako bi se z izbranimi razstavami resnično dvigal umetniški okus, obenem pa nudil tistim — naprimer tujim — gostom, ki ne prihajajo z mislijo, da je vse zgolj panoptikum in puhla reprezentacija — dostojnejši, za narod častnejši pogled. Kratko: edini nagib ob prirejanju razstav bi bil prospeh umetnosti same. Ta prospeh je imel tudi g. Jakopič pred očmi; no, izkušnja ga utegne kmalu prepričati, da se med težnjami odličnega umetnika na eni in med zahtevami podjetja, navezanega na gmotni uspeh, na drugi strani ne more roditi več nego škodljiv kompromis. Intrige odklonjencev, oziri na maso obiskovalcev, iščočo očesne paše v umetniško neznatnih zmazkih — dvoje debelih brun, ki občutno zapirata pot.

V desetih letih poteče lastniku umetniškega paviljona pogodba za svet, kjer zgradba stoji; v desetih letih imajo naša javna zastopstva dovolj časa premišljati, kako naj dobi slovenska umetnost namesto skromnega in provizornega — udobno in trajno zavetišče. Kjer so se našli stotisočaki za mizerne spomenike, se mora najti tudi denar za to, kar ni samo kravata narodove zunanosti, marveč njegov resni kulturni interes!

*
*
*

Umetniški paviljon g. R. Jakopiča, lahka zgradba v primitivno-modernem slogu, stoji ob Latermanovem drevoredu na ugodnem kraju, ki ne pogrša prometa.

Takšen, kakršnega smo videli o priliki prve razstave, seveda ne bo ostal in ne more ostati; notranjost je še dokaj provizorna, in če navzlic temu prireja razstavo, vodi lastnika menda najbolj nujnost, da misli na amortizacijo stavbnih stroškov, še preden napoči mrtva sezona. Svetloba ni v vseh prostorih enako ugodna; neprijetna je tudi vročina popoldanskih ur, ki je pa na tako solnčnem kraju in pod stekleno streho ni mogoče očitati načrtu; nekoliko ventilacije bi zelo dobrodejno vplivalo.

Skorajda improvizirano je poslopje, improvizirana razstava in celo katalog s svojimi 171 številkami, kakor pričajo tiskovne napake. Pri vsej tej improviziranosti se kaže simpatično dejstvo, da je kakovost razstave izborna, dasi ne splošno, marveč le v tistih delih, ki so po pravici dospela vanjo. Da bomo poleg prave umetnosti gledali tudi nebroj slabotne šare kakor na vseh slovenskih umetniških razstavah, o tem pač nismo dvojili.

Dočim je kiparstvo malo zastopano, se nudijo slike in grafika v bogati množini. Središče in užitno jedro so kakor vedno Jakopič, Jama, Grohar in Sternena, skupina zrelih, močnih umetniških osebnosti, poleg katerih izginjajo vsi ostali, če izvzamem Tratnikove risbe.

Ti štirje zastopajo v Slovencih novo šolo slikarstva, tisto proketo „moderno tehniko“, ki je nezadovoljneži še vedno nočejo, ne morejo razumeti. O nastanku in načelih tega impresionistovskega in svetlega slikarstva se je porabilo tudi pri nas že toliko črnila in tiska, da gremo lahko preko njih. Neveselo je pa pomisliti, kako malo odmeva je našla doslej umetnost te odlične četvorice. O Jakopičevi razstavi naprimer sem govoril z uglednim rodoljubom. „Poglejte, gospod,“ je vzklikal, stopaje od slike do slike s tako nepritvorjenim obupom na obrazu, kakor da se sramuje v imenu Sternena, Jame, Groharja in Jakopiča. „Poglejte! Letos sem videl tucat umetniških razstav po tujih krajih: v Pragi, na Dunaju, v Berlinu . . . Ampak takšno ekstremnost, takšne grobe, široke poteze so drugod že davno pustili; zdaj slika zopet vse gladko. Seveda, naši umetniki so vedno za par let zadaj za modo . . .“ — Da, za modo, sem si mislil. Naši gospodi se še vedno ne zdi, da se nove etape v umetnosti bistveno razlikujejo od tega, če nosi elegantna dama letos lonc, prihodnje leto skledo in tretje leto krožnik na glavi. In dočim je moj znanec o priliki slovenske razstave pri Miethkeju nemara sam pisal kritike ter poudarjal, da je slovensko slikarstvo vseskozi skupina zase, mu danes ni pogodu, ko vidi, da slika ta in ta še vedno z lopatico namesto s čopičem.

Baš dejstvo, da se naši možje ne pridružujejo koraku modernih struj, je eden najboljših dokazov za njih poštenost in samostojnost. Moderni impresionizem, svetloslikarstvo in kar je še novega v umetnosti naših dni, vse to je pač tudi po mojem le prehodna doba, reakcija po nerodovitnih časih, ko je umetnost kostenela v akademičnih formulah in šablonah ter propadala od samih literarno zamišljenih historij in alegorij. Nova struja se je obrnila nazaj do čisto slikarskih nalog, in da bi se pridružil poboljšanju tudi napredek, si je kajpada vrhutega zastavila novi problem barve in svetlobe. Tista pot pa, ki vodi od preobrata v harmonsko umerjenost, je navezana na toliko raznovrstnih, ne le krajevnih, temveč celo individualnih pogojev, da se ne more odpirati vsem ob isti uri. Naposled pa ne pozabimo velikega blagra, ki ga uživa naša umetnost pred nemško in francosko: ona se razvija v tako pošteni revščini, da je nikdar ne motijo enodnevnih vplivi mode in snobstva.

Razen modernosti izražalnih sredstev druží Groharja, Jakopiča, Jamo in Sternena dozdevno le še to, da so vsi zares umetniki, zares slikarji. Po njih razmerju med seboj je zanimivo zasledovati, kako se dele pravzaprav v dve skupini: Sternen in Jakopič, Jama in Grohar. Prvima dvema je slikarski problem po njihovi naturi vse; zlasti pri Sternenu bo vsakdo opazil to brezpristrastno nobleso. Jakopič je teže umljiv, ker ne gleda toliko celotnosti predmeta kakor njegovo barvo kot samo svoj namen; razkraja jo v spektralne sestavine, podčrtava jo in pesni s tem razkrajanjem, s temi poudarki iz nje same, edine, svoj nemi, visoki poem. Od njih dveh se ločita Grohar in Jama po lirsko nadahnjeni individualnosti, ki se poslužuje prav tako vrlíh izražalnih sredstev, toda podaja v gotovem delu poleg prikaznosti še subjektivno razpoloženje umetnika, nekakšno „poezijo“, da govorim v jeziku banavzov, kar je seveda s čisto slikarskega stališča vseeno, ne pa greh ali zasluga. To lastnost opažaš predvsem pri Groharju, ki slika mestoma z brutalnostjo in pesni ponekod s fantovsko mehko. Jama je ubral oboje v diskreten akord; poln fine uravnovešenosti, smotren v sleherni potezi se zdi najbolj zrel med vsemi.

(Konec prihodnjič.)

Melodija.

Blestečih zvezd še na nebesju ni,
še zadnje zarje pod nočjo gorijo,
v neskončne, tihe mrake bor šumi,
večer igra mu v strunah melodijo.

Čez dušo plove šum kot spev, kot sen,
dehtijo rožice v vrtovih daljnih
in v čudo tih večer grem osamljen
in sladek čar buđi se v mislih žalnih.

In mre otožnost, mre skrivnost — bolest
in skoz somrak sladkost mi v dušo lije.
In tvoj obraz kot blesk srebrnih zvezd
v mladost cvetočo tiho mojo sije. . .

Vojeslav Molè.

Prva umetniška razstava v paviljonu R. Jakopiča: Slovenski umetniki.

Poroča Vladimir Levstik.

(Konec.)

Jakopič razstavlja veliko „oltarno“ sliko, dva interieurja in dve pokrajini. Najzanimivejša je vsekakor prva, „Evangelij sv. Marka, I., 8.“ Janez Krstnik je propovedoval ob Jordanu, živeč se s kobilicami, oblečen v velblodovino: „Jaz vas krstim z vodo, on pa vas bo krstil s svetim duhom.“ Takrat je prišel Jezus in se je dal krstiti. Jakopič je naslikal Jordan, ljudstvo, Kristusa, ki prihaja v svetlobi, in Krstnika, ki si v sveti grozi zakriva zaslepljene oči, z barvami tako čistimi in žarkimi, kakor da jih je dala mavrica sama. Ne spominjam se skoraj slike, kjer bi bila barva tako zavestna, samosvoja kraljica, pa bi zunaj vsakršne resničnosti dosegala toli harmonsko, izrazito ubranost. „Evangelij sv. Marka“ ni slika v zmyslu cerkvene umetnosti, a po mojem bi jo trebalo postaviti v cerkev. Izvirni okvir se po svoji monumentalni enostavnosti sicer prilega očem, toda ubija barve s preživim kontrastom žarkordečih križev in stebrov ter zlatega ozadja. — Virtuozna interieurja z naslovom „Pri klavirju“ in „Nocturno“ kažeta obadva damo pri klavirju, prva v dnevni luči, druga z umetno razsvetljavo. Omejeni prostor ne dovoljuje zavzeti razdalje, ki jo zahtevata; šele z napol zaprtimi očmi zagledaš razkrojene barve strnjene v enoten obraz, ki te kar prikuje s svojimi neverjetno finimi svetlobnimi efekti. „Križarska cerkev“ se kaže v veselem, zimskem solncu, „Breze v vetru“ trepečejo pod kalnim nebom in so baš po nedosegljivi enostavnosti slikarskih sredstev eno najodličnejših del.

Kakor Jakopič se tudi Sternen predstavlja predvsem s portreti, dasi je odličen krajinar. Njegova „Portretna študija“ v mehki interieurski luči in bravurno-široki, v barvi diskretni „Portret slikarice R. S. — K.“ pa se tudi slikarsko ne dvigata do višine „Portreta ge. A. G.“, ki se v svoji krasni, sigurni zrelosti, v mehki tonov in luči postavlja nad vse, kar je sličnega v razstavi; sicer pa priča sumptuozejši aranžma in ustrežljivejša eleganca te slike, da je

nastala po naročilu. „Somrak“ je fin interieur: dama v beli obleki sedi pred oknom; predmeti se mehko tope v sinjevkastem mraku. Sterneneve pokrajine se odlikujejo poleg odličnega znanja s simpatično, objektivno poštenostjo, ki sem jo že omenil. „Sadni vrt“ in „Kozolci“ sta pariška pejzaža v najboljšem pomenu besede. „Portret g. A. G.“ (z ogljem) in impresionistovski eauforti, ki jih razstavlja g. Stern, dovršujejo zaključek, da imamo v njem dragoceno, še vse premalo vpoštevano umetniško moč.

Grohar je zastopan s pokrajinami, znamenitimi v niansah luči, sitimi v barvah, ubranimi v elegično razpoloženje, pa najsi bo vroče letno solnce ali zimski večer. Njegove barve same že prinašajo to razpoloženje s seboj, naprimer vijoličastordeči stoli pred zelenimi mizami na „Štemarskem vrtu“. Nekoliko globokega neba, sivozelene trate, krvavega in zlatega jesenskega listja mu zadošča za tisti hrepeneči akord, ki je tem prikupnejši, čim se naslanja na presenetljivo sigurnost sredstev, na zdravo moč brezobzirne poteze: zdi se ti, da drgečejo v slikah mišice atletove. Med najboljše prištevam „Študijo“ — jesensko drevje ob vodi, — obedve „Jeseni“, „Vaško cesto“ in krasno „Sorško polje“ v zimskem mraku, s fino daljavo. V sliki „Na polju“ požira do orgije razbeljeno ozračje vse ozadje pokrajine v pretirani meri. Novi Groharjev „Sejalec“ je najmanj enako dober kakor prvi, ki ga poznamo, a se naravnost mučno predstavlja v preveč težkem bakrenobarvenem okvirju, ki je že bolj podoben kovanim hišnim vratom, z izrezkom kakor za bizantinskega svetnika.

Aristokrat Jama razstavlja „Mlin“ v snegu s sinjevkastimi sencami, z boječim solncem, ki proseva hladni zrak. „Hrasti“, petero debel v modrosivih barvah soparice — zadaj se nadolgo zlati poljska pokrajina — so istotako vešči in solidni kakor njegove slike z vrbami; te so zame najboljše, kar ob tej priliki nudi pejzaž. Nihče njegovih tovarišev ne zna tako dovršeno obvladati recepta, po katerem se zlivajo barve v očesu, nihče se ne bliža tako očitvidno tisti najvišji poti, ki vodi preko skrupuloznega realizma, preko detajlov risbe in oblike v monumentalno preprostost. Ubranost njegovih slik je solnčna, religiozna gorkota, ki je ne manjka niti na vrlem „Portretu“ in na „Študiji“ moške glave. Naj nam bo to optimistno solnce za vso našo umetnost, kolikor je dobre in prave, in za vso njeno bodočnost lep, bodrilen simbol!

Gospe Stern-Kleinova in Jama-Radersova kažeta poleg značilnosti svojih sprogov tudi lastne vrline. Prva podaja z žensko-zmerno modernostjo sredstev izborno „Poletno solnce“, „Pokrajino“

z vrbami, z vestneje naglašeno predmetnostjo, vrlo „Študijo“ in bravurno slikano vitko „Plesalko“ v širokem belem krilcu. Njeni eauforti so poleg Sternenovih in poleg Tratnika najboljše v grafičnem oddelku. Jama - Radersova je poslala žensko študijo v solnčnem „plein-airu“, ki pa navzlic finim mesnim tonom ne kaže enakomerne uspelosti.

O umotvorih, ki jih razstavlja g. Žmitek, je težko reči krščansko besedo. Že dolgo ga vidimo marširati z elitno gardo, in še danes ne vemo zakaj . . . Njegov „Rakovnik“, „Jesen“, pridno slikana in dovolj pogojena v barvi, dobra v vodnih refleksih, vrlo opazovani „Delavec“ — so vsekakor stvari, ki se med nami domačimi lahko pokažejo; toda kako se more v dvajsetem veku najti jury, ki ne odkloni fenomenalno zarisanega „Mučnega dela“, „Meglenega jutra“ in „Zime“ v cvičkovi polivki, ali istotakšne „Noč se bliža“, je globok problem. Pretenciozna afektiranost okvirov se naposled še ni tako preživela, da bi se pameten človek zgražal nad zmernimi izgredi; toda kdor vidi navadno, zelo skromno slikano študijo moža, ki sedi in premišljuje v sumljivi pozi nekakšnega „prebavnega odpočitka“, z napisom „Crimen et Poena“, obrobljeno z lesenimi zidovi ječe, kjer ne manjka niti pristnih železnih verig in spon, mora biti nesrečno zaljubljen, če se ne grohoče naglas. Krona vse nemogočnosti pa je — slikarsko škandalni — „Čuvaj“, ki ima noge za pol glave prekratke, a visi v kolosalnih dimenzijah slike in okvira na najočitnejšem mestu ter ubija že itak nevelike prednosti svojih sosedov Marčiča, Vavpotiča in Gvaiza. Njegove vezene blazinice so pač brez potrebe v razstavi.

Henrika Šantlova se zastopa z dvema portretnima študijama, korektno risano starko in s študijo mlade ženske v atelijski luči, ki plove morda v svojo škodo nekoliko preveč proti žanru. Krepka in sveže slikana, izraža dobro opazovane reflekse in mesne tone, se pridružuje boljšim delom razstave ter iznova opravičuje simpatično mnenje, ki ga uživa nadarjena slikarica med občinstvom slovenskih umetniških razstav.

Ženski glavi Ivane Kobilčeve pričata o sigurnem razpolaganju z naučljivimi sredstvi ter odbijata — zlasti dama med nemškimi lilijami — s svojo pretirano osladnostjo.

Vavpotič razstavlja 24 številc, večinoma pokrajine v olju in akvarelu. Solidne in korektne v risbi kakor v barvi, razodevajo rutiniranega risarja-ilustratorja, nad nivô vrle povprečnosti se dvigajo malokje. Ženski akt na gugalnem stolu je prijazen in fino risan, a

zmeren v luči in v barvi. Pač pa je odličen prizor „V strojnici“; sigurno izraženo vrtenje koles in efekti zunanje svetlobe so podani z mojstrstvom, ki daje sumiti, da Vavpotič ne zna biti samo dober, temveč tudi izvrsten.

Rudolf Marčič ljubi strastne barve juga, toda v slikah mu ne uspevajo povsod enako. Večerno ozarjena gora na njegovem „Solnčnem zahodu v Boki“ je naprimer kakor pobarvana z gostim, težkim rdečilom; morala bi biti pač rdeča — luč, ki pada nanjo. Tej nezadostno razviti sposobnosti v izražanju atmosfere se pridružuje črnolasto „Morje“; uboge Nereide! Lani smo videli v Ljubljani par Marčičevih akvarelov, ki so bili brez dvoma nad zmerno kakovostjo zdaj razstavljenih del.

Globočnik bi rad podal v sebi nekakega slovenskega Böcklina, slikarja kraških bajk; to izkuša doseči z originalnostjo na eni, z naslanjanjem na tuje zglede na drugi strani. Recept njegovih barv, ponekod v resnici sočnih in prosojnih, je morda zanimiv, in tudi „Krašuni“ niso dolgočasna bitja. A dasi zmore tuintam mnogo ubranosti, dasi se zdi talent, ki je zmožen razvoja, bo imela njegova izvirnost vendar šele takrat pravo veljavo, kadar se iznebi začetniškega nedostatka v risbi.

Gaspari je znan po svojih srčkanih punčkah. Tako dobro jih ume že risati, da jih menda sploh ne dela več po naravi; tu se nemara skriva vzrok, da ni česa pripominjati k njegovi „Veroniki“ in „Božji poti“. Del, ki jih po pravici pričakujemo od njega, odlikujočih se z vsemi vrlinami slikarja-poeta, se nadejamo videti prihodnjč!

Gvaiz razstavlja neusmiljen portret lepe in v barvi nemogoče „Vike“ ter še strašnejši „Zakaj“? — limonaden žanre à la „Buch für Alle“. Senca v ospredju je kakor od vroče pripalice, ozadje se koplje v hladnem jutranjem zraku, dama je kakor izrezana in prilepljena, gospod ima lep siv žaket. Res: zakaj?

Tratnik se je odlično postavil s svojo risbo „Slepici na solncu“. Troje ljudi z ugaslimi očmi izteza obraze v pramen žarke solnčne luči, muko na licu, neutešljivo hrepenenje v sleherni črti telesa. Ta prizor se nam predstavlja v interpretaciji virtuozne Tratnikove poteze z močno, skoraj monumentalno tragiko. Kakor „Slepici“ pomenita tudi „Iskalec zakladov“ in delikatna „Študija“ lep korak navzgor; vse kaže, da se Tratnik v svoji tuintam salopni risarski tehniki s pridom pofinjuje. V grafičnem delu razstave ni videti ničesar, kar bi se dvigalo do količkaj enake višine.

Eauforte g. in ge. Sternenovih sem omenil zgoraj; preostajajo vrle risbe, gvaši in pasteli Saše Šantla; v njem bi imeli finega ilustratorja — če bi bilo dela zanj.

Plastika je zastopana malo in ne bolje od slikarstva. Berneker z mramorjem „Žrtve“ in z „Dramo“ ter z mehko modeliranimi „Naplavljenci“ stoji na višku. Zajčev „Relief za dekliški licej“ je toliko nebanalen, kolikor je bilo mogoče pri duhovitem predpisu naročitelja; „Slovenka“ in „Parisovala sodba“ kažeta brez nazadovanja in brez napredka vse kreposti in grehe Zajčeve drobnoplastike. Repič razstavlja tri dobre in dolgočasne portrete, o delih Ajleca in Vrbanije ni reči ni prida ni zlega; Peruzzi razstavlja čeden portret, kar še ima zakladov, jih morda hrani za drugo pot.

* * *

Prva razstava v paviljonu g. R. Jakopiča bi delala tisti častni vtisk, ki ga je sposobna in ki ga zasluži, če bi bila jury vršila svojo dolžnost. To se ni zgodilo. Nemogoče nam je misliti, da bi si mogla jury, sestojeca po večini iz naših najboljših umetnikov, vedoma staviti oslabljenje lastnega uspeha in blamažo slovenske umetnosti vobče za cilj svojega opravila. Da se tudi v novem, samostojnem razstavišču ne udomači staroslovensko kompromisarstvo in dobrohotno pospeševanje diletantizma izza prejšnjih razstav, je treba protestirati takoj od začetka. Sedem, osem — nemara devet umetnikov imamo, ki smo nanje ponosni; več jih med poldrugim milijonom ljudstva ne more biti, več jih tudi ne potrebujemo. Da se pa ob večji strogosti, ki jo moramo zahtevati, ne zmanjša že itak pomanjkljivi obisk in z njim vred gmotni uspeh, je treba občinstvu več umetniške vzgoje, v šoli, v listih in z javnimi predavanji; potem bo hodilo v razstave tudi takrat, ko bodo brez mojstrov-skaz in njih zmazkov reprezentirale slovensko umetnost.

